

زمان پیشنهادی: ۱۵ دقیقه

آرایه‌های ادبی (نکته‌ها و روش‌های حل تست)

۱- در کدام بیت متناقض‌نما دیده می‌شود؟

- ۱) دلا با مغان آشنایی طلب / ز پیر مغان روشنایی طلب
- ۲) عبیدار گدایی، غنیمت‌شمار / وگر پادشاهی گدایی طلب
- ۳) دواي دل خسته از درد جوی / نوای خود از بینوایی طلب
- ۴) وگر اوج قدرت کنی آرزو / ز دام طبیعت رهایی طلب

۲- در همه‌ی بیت‌های زیر، به‌جز بیت، آرایه‌های «تشبیه، کنایه، استعاره، تشخیص و جناس» دیده می‌شود.

- ۱) یاد باد آن‌که نگارم چو کمر بربستی / در رکابش مه نو پیک جهان‌پیما بود
- ۲) یاد باد آن‌که رخت شمع طرب می‌افروخت / وین دل سوخته پروانه‌ی ناپروا بود
- ۳) یاد باد آن‌که چو یاقوت قدح خنده‌زدی / در میان من و لعل تو حکایت‌ها بود
- ۴) یاد باد آن‌که صبحی‌زده در مجلس انس / جز من و یار نبودیم و خدا با ما بود

۳- در کدام گزینه، آرایه‌های «متناقض‌نما، تشبیه، تضاد و استعاره» پدید آمده‌است؟

- ۱) به پیغامی مرا دریا ب اگر مکتوب نفرستی / که بلبل در قفس از بوی گل خشنود می‌گردد
- ۲) چرا مهر خموشی از لب گفتار بردارم / که روشن خانه‌ام زین روزن مسدود می‌گردد
- ۳) سرایت می‌کند در بی‌گناهان خشم جباران / زمین را می‌درد شیری که خشم‌آلود می‌گردد
- ۴) گرامی‌دار صائب سینه‌چاکان محبت را / کز این محراب هر کس سرکشد مردود می‌گردد

۴- در بیت «هر دردمند که سودای عشق او یزد / سودش به دست باشد اگر سر زیان کند» کدام آرایه‌های زیر دیده می‌شود؟

۱) جناس، حس آمیزی، نغمه‌ی حروف، تضاد	۲) کنایه، جناس، تضاد، نغمه‌ی حروف
۳) مراعات نظیر، کنایه، اسلوب معادله، تضاد	۴) مجاز، واج‌آرایی، متناقض‌نما، حس آمیزی

۵- در کدام بیت همه‌ی آرایه‌های «متناقض‌نما، استعاره، کنایه و تناسب» دیده می‌شود؟

- ۱) گر مراد دل درویش بر آری چه شود / ز آن‌که سلطان بر صاحب‌نظران درویش است
- ۲) دیده هر چند بر آتش زند آیم لیکن / حدت آتش سودای تو از حد بیش است
- ۳) باده می‌نوشم و خون از جگرم می‌جوشد / ز آن‌که بی‌لعل توام باده‌ی نوشین نیش است
- ۴) عاشق اندیشه‌ی دوری نتواند کردن / دوربینی صفتِ عاقل دوراندیش است

۶- در بیت «بر دوش من انداخت فلک بار امانت / زان چرخ‌زنان است که این بار ندارد» کدام آرایه‌های زیر دیده می‌شود؟

۱) مراعات نظیر، تشبیه، تلمیح، حسن تعلیل	۲) تناسب، تلمیح، حسن تعلیل، ایهام
۳) کنایه، تلمیح، تناقض، ایهام تناسب	۴) تکرار، اسلوب معادله، تشبیه، جناس

۷- در همهی ابیات زیر به‌جز بیت گزینه‌ی هر سه آرایه‌ی «تشخیص، کنایه و مراعات نظیر» به‌کاررفته‌است.

(۱) این کوزه چو من عاشق زاری بوده‌است / در بند سر زلف نگاری بوده‌است

(۲) سر انگشت تحیر بگزد عقل به دندان / چون تأمل کند این صورت انگشت‌نما را

(۳) آن قصر که جمشید در او جام گرفت / آهو بچه کرد و روبه آرام گرفت

(۴) تا به گریبان نرسد دست مرگ / دست ز دامن نکنیمت رها

۸- برجسته‌ترین آرایه در این بخش از سروده‌ی اخوان ثالث کدام است؟

«مگر مهر و طوفان و آب، ای خدای / دگر نیست در پنجه‌ی پیر تو / که گویی: بسوز و بروب و برآی»

(۱) حسن تعلیل (۲) لف و نشر (۳) متناقض‌نما (۴) ایهام

۹- اگر بخواهیم از میان بیت‌های زیر نمونه‌هایی برای آرایه‌های «اغراق، مجاز، تضمین، عکس و ایهام» پیدا کنیم باید آن‌ها را

مطابق با کدام گزینه مرتب کنیم؟

(آ) برو به کار خود ای واعظ این چه فریاد است / مرا فتاد دل از ره تو را چه افتاده‌است؟

(ب) تهمتن گز اندر کمان راند زود / بر آن سان که سیمرخ فرموده‌بود

(پ) گرفته تا ره بغداد ماه نو سفرم / هزار دجله به یک دم گذشته از نظرم

(ت) از ننگ چه پرسى که مرا نام ز ننگ است / وز نام چه گویی که مرا ننگ ز نام است

(ث) گر بلا افزون فرستی، من بدین نعمت هنوز / شکر می‌گویم که در شکرتم مزید نعمت است

(۱) پ، ب، ث، ت، آ (۲) آ، ب، ث، ت، پ (۳) ب، آ، ت، ث، پ (۴) پ، ث، ب، ت، آ

۱۰- اگر بخواهیم بیت‌های زیر را به‌ترتیب داشتن آرایه‌های «تضاد، ایهام، حسن تعلیل، اسلوب معادله و تشبیه» مرتب کنیم،

ترتیب کدام گزینه درست است؟

(آ) جوی‌ها بسته‌ام از دیده به دامان که مگر / در کنارم بنشانند سهی‌بالایی

(ب) مرغ دل آشیانه به زلف تو می‌کند / چون طوطی‌ای که میل به هندوستان کند

(پ) ملامت کشانند مستان یار / سبک‌تر برد اشتر مست بار

(ت) خیال حوصله‌ی بحر می‌پزد هیهات / چه‌هاست در سر این قطره‌ی محال‌اندیش

(ث) نقد دلی که بود مرا صرف باده شد / قلب سیاه بود از آن در حرام رفت

(۱) ث، آ، پ، ت، ب (۲) ت، ث، ب، پ، آ (۳) ت، ث، آ، پ، ب (۴) ب، پ، ت، ث، آ

پاسخ کلیدی

۲ (۴)	۲ (۳)	۴ (۲)	۳ (۱)
۲ (۸)	۳ (۷)	۱ (۶)	۳ (۵)
		۳ (۱۰)	۱ (۹)

پاسخ‌نامه‌ی آموزشی - تحلیلی

۱- گزینه‌ی ۳ این که دوا را از درد بجوییم و در بی‌نوایی به دنبال نوا و ثروت بگردیم، متناقض‌نمای آشکاری است.

۲- گزینه‌ی ۴ از میان آرایه‌های مطرح‌شده در متن سؤال، بهترین آرایه برای آغاز کار، «تشخیص» است؛ با بررسی گزینه‌ها متوجه می‌شویم که این آرایه در گزینه‌ی چهارم دیده‌نمی‌شود و حالا آرایه‌های دیگر را در این گزینه بررسی می‌کنیم: تشبیه، کنایه و استعاره نیز در این بیت پدید نیامده‌است، پس با خیال راحت همین گزینه را برمی‌گزینیم.

در گزینه‌ی نخست: «ماه نو» به «بیک جهان‌پیما» تشبیه شده‌است. «کمر برستن» کنایه از اقدام کردن به کاری (در این جا به راه افتادن) است. «نگار» (نقاشی) استعاره از یار زیباچهره است. (و البته هر تشخیصی نیز نوعی استعاره‌ی مکینه به‌شمار می‌آید). روشن است که «ماه نو» تشخیص دارد زیرا در رکابِ یار به راه افتاده‌است. جناس میان «یا- باد» در همه گزینه‌ها دیده‌می‌شود.

در گزینه‌ی دوم: «دل سوخته» به «پروانه‌ی ناپروا» مانند شده‌است؛ هم‌چنین «شمع طرب» نیز اضافه‌ی تشبیه‌ی است و «افروختن شمع طرب» کنایه از برپا کردن شادمانی است. «رخ» شمع را افروخته‌است ← تشخیص ← استعاره‌ی مکینه هم داریم.

در گزینه‌ی سوم: «یاقوت» - به دلیل سرخ‌رنگی - استعاره از «شراب» است و «لعل» استعاره از لب یار. «بودن حکایت‌ها میان دو نفر یا دو چیز» کنایه از آن است که اتفاقات بسیاری میان آن دو روی داده‌است. خنده‌زدنِ یاقوت قدح (شرابِ درون قدح) نیز تشخیص آشکاری است؛ اما «تشبیه» کجاست؟ «چو» در این بیت یعنی «وقتی که» پس ادات تشبیه نیست؛ اضافه‌ی تشبیه‌ی هم در بیت به چشم نمی‌خورد ← در این بیت تشبیه نداریم و این تست غلط است! اما با توجه به نبودن تمام این آرایه‌ها، به جز جناس، در گزینه‌های چهارم، هر دانش‌آموز زیرکی باید گزینه‌ی چهارم را انتخاب کند.

 نظیر چنین اشتباهاتی در آزمون سراسری گهگاه رخ می‌دهد و این تست برای آماده کردن شما جهت رویارویی با این دست تست‌ها طراحی شده‌بود. لطفاً در چنین تست‌هایی نیز بخت پاسخ‌گویی را از دست ندهید.

۳- گزینه‌ی ۲ از میان این آرایه‌ها، بهترین آرایه برای آغاز، «تضاد» است ← در گزینه‌ی دوم میان «گفتار» و «خموشی» تضاد دیده‌می‌شود. در گزینه‌ی چهارم نیز تضاد ضعیفی میان «گرامی» و «مردود» می‌توان در نظر گرفت ← گزینه‌های ۱ و ۳ حذف شدند ← «متناقض‌نما» در گزینه‌ی چهارم دیده‌نمی‌شود اما در گزینه‌ی دوم «روشن شدنِ خانه از روزنه‌ای مسدود» متناقض‌نماست ← به دنبال دیگر آرایه‌ها در گزینه‌ی دوم می‌گردیم: تشبیه: «مُهرِ خموشی» اضافه‌ی تشبیه‌ی است // «روزن مسدود» استعاره از «خاموشی» است؛ هم‌چنین «لب گفتار» را هم می‌توان اضافه‌ی استعاره‌ی حساب آورد.

حالت مرتب‌شده‌ی مصراع دوم: از این روزنه‌ی مسدود، خانام روشن می‌گردد.

۴- گزینه‌ی ۲ جناس میان «سودا- سود» و تضاد میان «سود» و «زیان» آشکار است. حالا می‌ریم سراغ رد گزینه‌ها ← گزینه‌های نخست و چهارم با «حس آمیزی» رد می‌شوند و گزینه‌ی سوم با «اسلوب معادله» ← دیگر آرایه‌های گزینه‌ی دوم را جست‌وجو می‌کنیم: «سودای چیزی را پختن» کنایه است از امید چیزی را در سر پروراندن و «به دست بودن» کنایه است از دارا بودن // نغمه‌ی حروف یا واج‌آرایی با تکرار صامت‌های /س/ و /د/ به‌طور آشکاری به گوش می‌رسد؛ پس پاسخ همین گزینه است.

۵- گزینه‌ی ۳

کار را با «متناقض‌نما» آغاز می‌کنیم ← «درویش (فقیر) بودن سلطان» در گزینه‌ی نخست و «نیش بودن نوش» در گزینه‌ی سوم متناقض‌نما است ← حالا می‌رویم سراغ «استعاره»: در گزینه‌ی نخست، استعاره‌ای به نظر نمی‌رسد اما در گزینه‌ی سوم «لعل» استعاره‌ی رایجی است از لبِ معشوق ← پیدا کردن کنایه و تناسب هم در بیت سوم کار ساده‌ای است.

۶- گزینه‌ی ۱

تلمیح این بیت به آیه‌ی قرآن آشکار است که در آن خداوند از عرضه کردن امانت الهی بر آسمان و زمین و کوه سخن می‌گوید. «بار امانت» هم یک اضافه‌ی تشبیهی معروف است ← حالا باید برخی گزینه‌ها را رد کنیم: گزینه‌ی سوم با آرایه‌ی «متناقض‌نما» و گزینه‌ی چهارم به کمک «اسلوب معادله» رد می‌شود. «دوش» جزء واژه‌های ایهام‌برانگیز است اما در این بیت تنها در معنی «شانه» به کار رفته‌است؛ پس بهتر است به سراغ دیگر آرایه‌های بیت نخست برویم ← شاعر می‌گوید آسمان به این دلیل دور خود می‌چرخد که باری به سنگینی آن‌چه خداوند بر دوش انسان قرار داده‌است، بر پشت او نیست و آزادانه می‌تواند برای خودش چرخ بزند! ← حسن تعلیل // تناسب هم میان «بار» و «دوش» دیده‌می‌شود.

۷- گزینه‌ی ۳

آهو واقعاً می‌تواند بچه به دنیا بیاورد و روباه واقعاً می‌تواند آرام بگیرد ← در گزینه‌ی سوم تشخیص دیده‌نمی‌شود.

۸- گزینه‌ی ۲

«بسوز» مربوط به مهر (خورشید)؛ «بروب» مربوط به طوفان و «برآی» مربوط به آب است.

۹- گزینه‌ی ۱

«گز» در بیت «ب» مجاز آشنایی‌ست از تیر ← احتمالاً گزینه‌های ۳ و ۴ حذف می‌شود ← اغراق بیت «پ» آشکار است، زیرا شاعر به جای اشکی که بر چهره‌اش روان است «هزار دجله» را جانشین کرده است که این هم استعاره است و هم اغراق در میزان اشک‌ریختن ← رد شدن گزینه‌ی ۴ قطعی است و احتمال درست بودن گزینه‌ی ۱ بالاتر ← تشخیص دادن عکس در بیت «ت» و تضمین از گلستان سعدی (به شکر اندرش مزید نعمت) در بیت «ث» کار دشواری نیست؛ فقط می‌ماند ایهام بیت «آ» که بدون پیدا کردن آن هم می‌شد به پاسخ تست رسید.

تو را چه افتاده است: ۱- چه چیز تو در راه افتاده است. ۲- برای تو چه اتفاقی افتاده است.

۱۰- گزینه‌ی ۳

اسلوب معادله برای آغاز کار مطمئن‌تر است: در بیت‌های «آ»، «ت» و «ث» مصراع دوم ادامه‌ی مطالب مصراع اول است، نه مثال و نمونه‌ای برای آن. در بیت «ب» نیز مصراع دوم تشبیهی‌ست برای مصراع اول (تشبیه مرگب)؛ اما در بیت «پ» مصراع دوم مثال ساده‌ای است برای موضوع بیان‌شده در مصراع نخست: هم‌چنان که شتری که مست باشد (گاهی به اسب‌ها و شترها هم شراب می‌دادند!) سریع‌تر بار را حمل می‌کند، عاشقانی که سرمست عشق هستند نیز بار ملامت را راحت‌تر بر دوش می‌کشند! ← گزینه‌های ۱ و ۴ احتمالاً باید کنار گذاشته شوند. حالا می‌رویم به سراغ تضاد: گزینه‌های ۲ و ۳، بیت «ت» را دارای تضاد می‌دانند، پس آن را بررسی می‌کنیم: بله، میان «بحر» و «قطره» تضاد برقرار است ← پاسخ یکی از این دو گزینه است ← گزینه‌ی ۲ می‌گوید که بیت «ب» حسن تعلیل دارد و گزینه‌ی ۳ بیت «آ» را دارای حسن تعلیل می‌داند؛ اما حسن تعلیل بیت «آ» احتمالاً برای شما نیز تاحدی آشناست: شاعر می‌گوید به این دلیل از چشمانم به دامان جوی اشک روان کرده‌ام که در کنار این جویِ روان یار سهی بالا و سرو قدی جا بگیرد (هم‌چنان که درخت سرو را در کنار جویبارها می‌کارند!) ← حسن تعلیل ← ایهام بیت «ث» در واژه‌ی «قلب» است (۱- دل ۲- سکه‌ی قلبی) و تشبیه بیت «ب» آشکار است («مرغ دل» نیز اضافه‌ی تشبیهی است).